

Suzbijanje neprijavljenog rada u Hrvatskoj i četirima državama kandidatkinjama za ulazak u EU

Izvršni sažetak

Uvod

Namjera je ovog izvješća omogućiti sustavan pregled opsega i prirode neprijavljenog rada te načina njegova suzbijanja u Hrvatskoj, kao i u četirima državama kandidatkinjama za pristup EU-u: Islandu, bivšoj jugoslavenskoj Republici Makedoniji, Crnoj Gori i Turskoj. Namjera je izvješća analiza važnosti i prirode neprijavljenog rada u ovim državama, prikaz načina organizacije suzbijanja neprijavljenog rada te prikaz ključnih političkih pristupa i mjera koje navedene države usvajaju. Gdje god je to u izvješću moguće, ovih se pet država uspoređuje s 27 država članica EU-a (EU 27).

Politički kontekst

Opseg i priroda neprijavljenog rada

Bez obzira na korištenu metodu mjerenja, zajednički je zaključak da je opseg sive ekonomije u Islandu ispod prosječne razine u zoni EU 27, dok je u Hrvatskoj, bivšoj jugoslavenskoj Republici Makedoniji, Crnoj Gori i Turskoj razina sive ekonomije viša od prosjeka zone EU 27.

Priroda neprijavljenog rada razlikuje se u različitim regijama zone EU 27. Prema dostupnim pokazateljima, ovih pet država općenito odražava opće europske regionalne varijacije u neprijavljenom radu kada je riječ o sektorima u kojima je koncentriran, vrsti rada, o tome tko takav rad provodi te njihovim motivima za to. Stanje u Islandu pokazatelj je stanja u nordijskim zemljama, dok stanje u preostalima četirima državama odražava stanje u državama članicama s jugoistoka Europe. Navedeno međutim zahtijeva daljnje vrednovanje. Jedan od mogućih koraka naprijed za ovih pet država bila bi primjena Eurobarometerove ankete, odnosno za Europsku komisiju da ih obuhvati u mogućem drugom krugu tog anketiranja.

Zapreke formalizaciji

Godišnje ankete „Doing business“ Svjetske banke daju uvid u to koliko je za lokalnog poduzetnika prilikom usklađivanja s ključnim regulativama zahtjevno pokretanje i vođenje malog do srednjeg poduzeća. Skupni rezultati za zonu EU 27 u cjelini tijekom 2012. smještaju je na 38. mjesto među 183 anketirane zemlje. To je niže od Islanda (na 9. mjestu), kao i od bivše jugoslavenske Republike Makedonije (na 22. mjestu). Međutim, poslovanje je u odnosu na zonu EU 27 u cjelini zahtjevnije u Crnoj Gori (na 56. mjestu), Turskoj (na 71. mjestu) i Hrvatskoj (na 80. mjestu), što upućuje na potrebu jednostavnijeg usklađivanja u tim zemljama.

S obzirom na lakoću poslovanja, zona EU 27 kao cjelina smještena je na 66. mjesto među 183 zemlje. Usporedno s tim, bivša jugoslavenska Republika Makedonija određena je po lakoći pokretanja posla kao šesta zemlja, s boljim plasmanom od najbolje u EU-u, Irske, koja se našla na 13. mjestu. Island se smjestio na 37., a Crna Gora, Turska i Hrvatska redom na 47., 61. i 67. mjestu. Nijedna od ovih pet država nije ponovila loš rezultat najlošije članice zone EU 27 kad je o tome riječ, Češke Republike, koja se našla na 138. mjestu među 183 zemlje sudionice ankete.

Kada je riječ o plaćanju poreza, zona EU 27 u cjelini zauzela je 71. mjesto, a bivša jugoslavenska Republika Makedonija, Hrvatska i Island, za usporedbu, našle su se na, redom, 6., 32. i 35. mjestu. Nijedna od ovih pet država nije ponovila rezultat najbolje članice zone EU 27 u ovoj kategoriji, no Island se našao na 5. mjestu. Poštovanje regulativa pri plaćanju poreza zahtjevnije je za manje do srednje velike tvrtke u Turskoj (koja je na 79. mjestu) i Crnoj

Gori (na 108. mjestu), iako nijedna od njih dviju nije imala loše rezultate poput Rumunjske, koja je u ovoj anketi bila najlošija država zone EU 27, smještena na 154. mjestu.

Osnovni pokazatelji

Organizacija napora u suzbijanju neprijavljenog rada

Za razliku od 26% država članica Europskoga gospodarskog prostora (EGP) te Švicarske, nijedna od ovih pet država nema jedinstvenu agenciju za usklađivanje, odnosno središnji koordinacijski odbor odgovoran za usklađivanje raznih odjela uključenih u suzbijanje neprijavljenog rada. Umjesto toga njihov je pristup rascjepkaniji, i to do različitih stupnjeva. U trima državama određena su jedinstvena državna tijela s vodećom odgovornošću za usklađivanje suzbijanja neprijavljenog rada: porezna administracija u Turskoj, Inspektorat rada u bivšoj jugoslavenskoj Republici Makedoniji te Interni porezni direktorat u Islandu. U Hrvatskoj i Crnoj Gori odgovornost je rascjepkanija jer nema vodećeg tijela te je svaki odjel usmjeren na vlastite ciljeve.

Uključenost socijalnih partnera u odnosu na suzbijanje neprijavljenog rada također varira, iako je u svih pet država prisutna određena razina tripartitnog socijalnog dijaloga. U Hrvatskoj od 1994. postoji Gospodarsko-socijalno vijeće, a Ured za socijalno partnerstvo osnovan je 2011. Unatoč tome, sindikati su se u znak protesta zbog lošeg dijaloga 2010. povukli iz Gospodarsko-socijalnog vijeća na šest mjeseci. U Crnoj Gori socijalni su partneri uključeni u Socijalno vijeće. U bivšoj jugoslavenskoj Republici Makedoniji, Turskoj i Islandu ne postoji nijedno formalno vijeće za posredovanje pri takvom dijalogu u vezi s neprijavljenim radom, iako socijalni partneri svojom uključenošću u kampanje i inicijative sudjeluju u stvaranju politika.

Politički pristupi neprijavljenom radu

Suzbijanje neprijavljenog rada u zoni EU 27 već se tradicionalno pretežno provodi represivnim mjerama kojima ga se nastoji iskorijeniti. Ipak, nedavno je Europska komisija zoni EU 27 uputila poziv da i dalje radi na mjerama politike omogućivanja, čiji je cilj sprečavanje uključivanja osoba u sivu ekonomiju te pomoć pri ozakonjenju njihova rada onima koji su već u njezinu sklopu.

Iako represivne mjere u zoni EU 27 i dalje imaju znatnu važnost pri suzbijanju neprijavljenog rada, a mjere politike omogućivanja općenito se smatraju manje važnima, regionalne razlike postoje do te mjere do koje su i mjere omogućivanja ugrađene u raspon korištenih. To je slučaj i s državama koje su predmet ovog istraživanja. U Islandu se, više nego u četirima zemljama s jugoistoka, više pozornosti posvećuje mjerama omogućivanja, što odražava stanje u susjednim nordijskim zemljama. Četiri jugoistočne zemlje, kao i južne države članice zone EU 27, uglavnom su sporije prepoznavale važnost pristupa omogućivanja, iako između bivše jugoslavenske Republike Makedonije, Hrvatske, Crne Gore i Turske postoje razlike u smislu širine, dubine i djelotvornosti usvojenih mjera omogućivanja. Međutim, kurativne mjere općenito su rjeđe u ovih pet zemalja nego u zoni EU 27, a „meke“ mjere poticanja obveze poreznog morala razmjerno su nove.

Političke smjernice

Ovih pet država veći naglasak treba staviti na cjelovitiji raspon „tvrdih“ poticajnih mjera za sprečavanje i učinkovito suzbijanje neprijavljenog rada, kao i na „meke“ mjere kojima se potiče moral plaćanja poreza. Prepoznata je čvrsta poveznica između država s većim intervencijama na tržištu rada, jačkom socijalnom zaštitom, redistribucijom te jednakošću i manje razine sive ekonomije. Ovo je možda doista pokušaj objašnjenja zašto je u Islandu siva ekonomija ispod prosjeka one u zoni EU 27, dok je u Hrvatskoj, bivšoj jugoslavenskoj Republici Makedoniji, Crnoj Gori i Turskoj ona veća od prosjeka.

Dodatne informacije

Izvešće „Suzbijanje neprijavljenog rada u Hrvatskoj i četirima državama kandidatkinjama“ možete naći na internetskoj stranici: <http://www.eurofound.europa.eu/pubdocs/2013/242/en/1/EF13242EN.pdf>.

Za dodatne informacije obratite se Donaldu Storrieju, voditelju jedinice, na adresu e-pošte: dst@eurofound.europa.eu